

Bonelli ķauķītis – jauna putnu suga Latvijā

MĀRTIŅŠ BRIEDIS,
martins.briedis@lu.lv

2025. gada 19. maijs, nākamā diena pēc iegūtās saldi rūgtās 2. vietas putnu vērošanas sacensībās "Torņu ciņas 2025" komandai "Sturnus"¹ (paplašinātā sastāvā) izvērtās notikumiem bagāta, ne vien apgredzenojot komandas titulsugas – mājas strazda *Sturnus vulgaris* – 24 ligzdojošos putnus, bet arī konstatējot jaunu putnu sugu Latvijā – Bonelli ķauķīti *Phylloscopus bonelli*.

Pēc tam kad 24 stundas pavadītas, stāvēt vējā un lietū putnu vērošanas tornī Dvietes palienē, nākamajā rītā tā vien prasījās pēc nelielas atpūtas un garākām miega stundām. Diezgan straujais Latvijas pavasaris un īsā putnu ligzdošanas sezona gan to neļāva darīt, tāpēc pirmdienas rītā trīs ceturtdaļas no komandas "Sturnus" kopā ar Anci Priednieci jau bija atrodamas Engures ezera rietumu krastā, apsekojot putnu būru parauglaukumu. Pēc rīta cēliena Krievragā vēlā pēcpusdienā devāmies uz ezera

otru pusi, lai ķertu un gredzenotu Bērziema parauglaukumā ligzdojošos strazdus.

Neilgi pēc ķeramo slazdu aktivizēšanas Bērziema centrā kopā ar Valtu Jaunzemi devāmies tos pārbaudīt. Ceļā uz pirmo būri mūsu maršrutā sadzirdējām dziedam putnu, kurš pievērsa mūsu uzmanību, jo neizklausījās pēc kaut kā, ko mēs abi uzreiz spētu atpazīt. Šī bija viena no tādām reizēm, kādu Māris Jaunzemis piemin savā aprakstā par pirmo gredzenpiles *Aythya collaris* novērojumu Latvijā (Jaunzemis 2023), – pirmajā brīdī svarīgi apjaust, ka dzirdi kaut ko vietai un laikam netipisku. Laba biežāk sastopamo sugu pārzināšana šeit lieti noder, jo arī šādā situācijā, kad primāri esi aizņemts, darot ko citu, nevis vērojot putnus, joprojām spēj piefiksēt apkārt dzirdamo. Kamēr Valts pakāpās uz trepēm, lai no putnu būra izņemtu noķerto strazdu, es sāku dziedošā putna balsi ierakstīt mobilajā telefonā. Tad arī viss sāka "salikties pa pareizajiem plauktiņiem" un dzirdētā dziesma un putna saucieni, lai arī izrauti no tipiski zināmā konteksta, ar nelielu neticības "piesitienu" tika atpazīti – Bonelli ķauķītis. Šo sugu vēl pirms pāris nedēļām kopā ar Elzu Zacmani dzirdējām dziedam Šveices Alpos. Lai arī šoreiz putns bija vien 10–15 m attālumā kādas privātmājas pagalma krūmos, ne man, ne Valtam pa rokai nebija binokļa.

Kamēr devāmies pēc pārējiem komandas dalībniekiem un optikas, putns turpināja dziedāt, pārvietojoties starp māju pagalmiem. Atceļā uz mašīnu, kur glabājās binokļi, intereses pēc ielikām veiktos ierakstus putnu skaņu noteikšanas aplikācijā

Merlin Bird ID, kura gan nekādu rezultātu preti nedeķa, klusējot kā orākuls, kas pazaudējis kristāla bumbu. Šeit gan zināju no kolēģiem Kornela Universitātes ornitoloģijas laboratorijā (kur izstrādāta *Merlin* aplikācija) aizgūtu triku – nedaudz "piemānīt" aplikāciju, manuāli izmainot ieraksta vietu uz lokāciju, kas atrodas sugas tipiskajā izplatības areālā. Izmainot lokāciju uz Šveices Alpiem, arī *Merlin* bija pārliecināts, ka gan ierakstā dzirdamā dziesma, gan saucieni pieder Bonelli ķauķītim. Varbūt šis nelielais triks vēl kādreiz kādam noder, dzirdot kādu retāk sastopamu putnu sugu.

Pēcāk arī izdevās uz neilgu brīdi binokli apskatīt dziedošo putnu, lai pārliecinātos par sugas piederību. Kopumā blāvais, mazāk kontrastainais apspalvojums, pelēcīgais krūšu, rīkles un muguras krāsojums nerādīja šaubas par sugas piederību salīdzinājumā ar pie mums bieži sastopamo svirlīti *Phylloscopus sibilatrix*. Diemžēl dokumentāla rakstura foto iegūt neizdevās, jo bija jāpievērsas citām prioritātēm – putnu maisīšos savu gredzenošanas kārtu jau gaidīja vairāki strazdi. Ligzdošanas sezonas laikā, kad pieaugušajiem putniem jābaro mazuļi, šeit nevar būt atkāpju un putni jāapstrādā un jāpalaiž iespējami ātri. Kad gredzenošanas darbus bijām beiguši, visi vēlreiz devāmies meklēt iepriekš dzirdēto Bonelli ķauķīti, tomēr bez sekmīga rezultāta. Diemžēl nākamajā rītā pienāca ziņas, ka arī citiem putnu vērotājiem nav izdevies putnu atrast. Šeit jāpiemin, ka, tāpat kā lielākā daļa migrējošo sugu, arī Bonelli ķauķītis ir suga, kas migrē nakts laikā, un konkrētais īpatnis, visticamāk, Bērziemā uzturējies tikai dienu vai dažas.

¹ Torņu ciņu komanda "Sturnus": Mārtiņš Briedis, Ivo Dinsbergs, Valts Jaunzemis un Viesturs Vigants. Par 2025. gada Torņu ciņām vairāk lasiet rakstā šī numura 26. lpp. *Red. piez.*

ej.uz/Bonelli
Mārtiņa Brieža veiktais Bonelli ķauķīša *Phylloscopus bonelli* balss ieraksts novērojuma vietā Bērziemā 19.05.2025. Ierakstā dzirdama gan Bonelli ķauķīša dziesma, gan saucieni.

Bonelli ķauķītis *Phylloscopus bonelli* Šveicē.

Šī suga, kuras tipiskais ligzdošanas areāls atrodas dienvidrietumu Eiropā (Keller *et al.* 2020), nav biežs viesis mūsu platuma grādos. Zviedrijā reģistrēti vien 12 novērojumi, Somijā – seši, Igaunijā – viens, bet Lietuvā šī suga vēl nav novērota (www.tarsiger.com dati). Interesanti, ka vien sešas dienas vēlāk 25. maijā Somijā arī novērots viens Bonelli ķauķītis, kas kļuva par 6. sugas novērojumu Somijā. Iespēja, ka tas ir tas pats putns, kas 19. maijā novērots Bērziemā, gan, protams, ir maza, bet ne pilnīgi izslēdzama.

Zinātniskā izpratne par to, kā un kāpēc šādi maldu viesi (*vagrants* – no angļu val.) dažkārt atrodami tālu no tiem raksturīgā izplatības areāla, joprojām ir ierobežota. Šādus (ne) gadījumus var ietekmēt gan iekšēji faktori, kā, piemēram, ģenētiskās vai orientācijas novirzes putna migrācijas sistēmā (distancē un virzienā), gan ārēji faktori, kā ģeomagnētiskās un solārās anomālijas vai laikapstākļi (Dufour *et al.* 2024). Retos gadījumos šāda putnu nomaldīšanās no ierastās migrācijas trases var novest pie jaunu sugas migrācijas ceļu veidošanās un teritoriju kolonizācijas. Divi spilgti šādu gadījumu piemēri pēdējās desmitgadēs dokumentēti īsknābja

zosij *Anser brachyrhynchus*, kas kolonizējusi jaunas ligzdošanas vietas ziemeļos (Madsen *et al.* 2023), un lielajai čipstei *Anthus richardi*, kura nelielā skaitā sākusi regulāri ziemot Dienvideiropā, lai arī sugas tipiskās ziemošanas vietas atrodamas Dienvidaustrumāzijā (Dufour *et al.* 2021).

Paldies LU Bioloģijas institūta kolēģiem Valtam Jaunzemim, Viesturam Vīgantam, Ancei Priednieci un Elzai Zacmanei, ar kuriem kopā Bērziemā novērojām Bonelli ķauķīti, kas kļuva par 377. Latvijā novēroto putnu sugu. Interesanti, ka šī ir jau otrā suga, ko daļai no mums izdodas pievienot mūsu Latvijā novēroto putnu sarakstiem, kamēr ķeram mājas strazdus migrāciju pētījumu projekta ietvaros – 2024. gada 25. maijā Krievragā novērojām karalisko ērgli *Aquila heliaca*, kas bija šīs sugas septītais novērojums Latvijā (to pašu putnu vien pāris stundas iepriekš Kolkasragā jau bija novērojuši Ivars Brediks un Tits Sirotkins (*Teet Sirotkin*)).

Literatūra

Dufour P., de Franceschi C., Doniol-Valcroze P., Jiguet F., Guéguen M., Renaud J., Lavergne S., Crochet P. A. 2021. A new westward migration route in an Asian passerine

bird. *Current Biology* 31 (24): 5590–5596. <https://doi.org/10.1016/j.cub.2021.09.086>.

Dufour P., Lees A. C., Gilroy J., Crochet P. A. 2024. The overlooked importance of vagrancy in ecology and evolution. *Trends in Ecology & Evolution* 39 (1): 19–22. <https://doi.org/10.1016/j.tree.2023.10.001>.

Jaunzemis M. 2023. Gredzenpīle – jauna putnu suga Latvijā. *Putni dabā* 91: 14–15.

Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M. V., Bauer H.-G., Foppen R. P. B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions.

Madsen J., Schreven K. H. T., Jensen G. H., Johnson F. A., Nilsson L., Nolet B. A., Pessa J. 2023. Rapid formation of new migration route and breeding area by Arctic geese. *Current Biology* 33 (6): 1162–1170.e4. <https://doi.org/10.1016/j.cub.2023.01.065>.

Summary

Western Bonelli's Warbler – a new bird species in Latvia /Mārtiņš Briedis/

On 19 May 2025, a singing male Western Bonelli's Warbler *Phylloscopus bonelli* was recorded in Bērziems, Tukums Municipality – the first documented occurrence of this species in Latvia. The article describes the observation and identification of the bird and reviews previous records from neighbouring countries.